

ელისო გველესიანი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საქართველოს საგადასახადო სისტემის სრულყოფის

ზოგიერთი ასპექტი

ეკონომიკის განვითარების წარმართვაში საგადასახადო სისტემის პრინციპების სწორად განსაზღვრას მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება. გადასახადი, (ბეგარა) სახელმწიფოს ნორმალური ფუნქციონირების ფინანსური უზრუნველყოფის ძირითადი საშუალებაა. საზოგადოებაში სახელმწიფოს საქმიანობაზე მოთხოვნილება არსებობს, მაშასადამე, მისი დაკმაყოფილება საზოგადოებისა და მისი წევრებისადმი მომსახურებაა.

ეს მომსახურება ძალზე სპეციფიკურია, საზოგადოების წევრებს ამით სარგებლობის ერთნაირი პირობები გააჩნიათ (ე.წ. «გამორიცხვის შეუძლებლობა»), რომლებიც არ არის დაკავშირებული კონკრეტული პირის მიერ გადახდილი ბეგარის მოცულობასთან; ამ მოცულობას (ე.ი. მომსახურების ანაზღაურებას) თვით ამ მომსახურების გამწევი საზღვრავს. ამიტომ არის, რომ სახელმწიფო მომსახურების (საზოგადოებრივი სიკეთის) საფასურის (გადასახადს) კონკრეტული ფიზიკური და იურიდიული პირები ვერ აღიქვამენ, როგორც შეძენილი დოვლათის შესაბამის საფასურს, ამ მომსახურების ბეგარისებურ (ე.ი. «წართმევით») ხასიათს კიდევ უფრო განამტკიცებს სახელმწიფოს განვითარების შინაგანი კანონზომიერებანი. თეორიულად დასაბუთებულია, რომ ნებისმიერი სახელმწიფო, როგორც წესი, თავის თავზე იმაზე მეტის აღებას ცდილობს, ვიდრე ეს საჭიროა რეალურად, ე.ი. გადასახადის მოცულობა ობიექტურად ოპტიმალურზე მეტისაკენ იხრება.

მაშასადამე, გადასახადი არის თანხა, რომელიც იძულებით ამოიღება. ამასთან, გადასახადი არ შეიძლება გავიგოთ, როგორც ეროვნული შემოსავლის უნაცვალგებო მითვისება, ვინაიდან ბეგარის მოძრაობას ეკონომიკაში ცალმხრივი ხასიათი არა აქვს. ეს იმ

მომსახურების საფასურია ძირითადად, რასაც სახელმწიფო უწევს მოსახლეობას. მაშასადამე, ამ შემთხვევაში სახელმწიფო მიმთვისებელი კი არ არის, არამედ სამეურნეო პროცესების ჩვეულებრივი სუბიექტია. ქვეყანაში სახელმწიფო მომსახურება აუცილებელია, მასზე მოთხოვნა არსებობს და ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის მიმართული ხელისუფლების საქმიანობა ღირებულების (ფასეულობის) შექმნაა ფაქტობრივად და ის უნდა ანაზღაურდეს მომხმარებლის მიერ.

შეგვიძლია განვმარტოთ გადასახადი და განვსაზღვროთ მისი ოპტიმალური მოცულობა, როგორც საზოგადოების, ე.ი. სოციალურ-ეკონომიკური ერთობლიობის და მისი წევრების ნორმალურად ფუნქციონირებისათვის საჭირო წესების დამმუშავებელი და გამტარებელი სპეციალური ორგანოს ანაზღაურება. ეს ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის (ეეპ-ის) შექმნაა, რომლის ანაზღაურების სპეციფიკურობას განაპირობებს თვით ამ მომსახურების ჩვეულებრივისაგან განსხვავებულობა.

ეკონომიკურ ლიტერატურაში ხშირად ვხვდებით მოსაზრებას მასზე, რომ გადასახადს ორი ფუნქცია გააჩნია: ფისკალური და მასტიმულირებელი, თუმცა ბეგარას, როგორც ასეთს ბიზნესისთვის მხოლოდ შეზღუდვითი ხასიათი შეიძლება ჰქონდეს წარმოების საერთო ზრდაზე მოქმედების თვალსაზრისით. ამიტომ, უპრიანია, ფისკალურთან ერთად ძირითადად მის მარეგულირებელ ფუნქციაზე საუბარი. მასტიმულირებელი (ე.ი. ეკონომიკური ზრდის უზრუნველმყოფი) ხასიათი შეიძლება ჰქონდეს გადასახადის მხოლოდ ერთი მიმართულებით ცვლილებას – მისი მოცულობის შემცირებას. ამიტომ არის რომ განვითარებულ ქვეყნებში, როდესაც ეკონომიკური ზრდის პრობლემა დგება, როგორც წესი, გადასახადების საერთო მოცულობის შემცირებას ცდილობენ. გადასახადმა (განსაკუთრებით კი მისი განაკვეთის ცვლილებებმა, დიფერენციაციამ და შეღავათებმა) წარმოების მოცულობაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით შეიძლება მხოლოდ მარეგულირებელი, მიზანშეწონილი სტრუქტურული ცვლილებების უზრუნველმყოფი როლი შეასრულოს.

ეკონომიკაში ბეგარის ოპტიმალური მოცულობის, სწორი საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბების პრობლემა საზოგადოების ისტორიული განვითარების კვალობაზე არა მარტო არ მოიხსნა და არ შემსუბუქდა, არამედ, შეიძლება ითქვას, გარკვეულწილად გამწვავდა კიდევ. ეს დაკავშირებულია სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების

ცვლილებებთან, კაპიტალიზმის ტრანსფორმაციასთან, საბაზრო ეკონომიკის სოციალური მიმართულების განმტკიცებასთან, სახელმწიფოს ფუნქციების გაართულება - გაფართოებასთან, ეკონომიკური პრობლემის გამწვავებასთან და, შესაბამისად, სახელმწიფო ხარჯების ზრდის შედეგების ანალიზმა, ამის დადებითი და უარყოფითი ასპექტების შედარებამ და შეფასებამ განაპირობა მნიშვნელოვანწილად, ალბათ, ის მეცნიერული აღმოჩენა, რომლის შესაბამისად სამეურნეო სტრუქტურების ნამატი შემოსავლის მოცულობის გადასახადით დაბეგვრა უკარგავს მათ მეწარმეობრივ სტიმულს.

საქართველოს ეკონომიკის ბოლო წლების განვითარების ანალიზი მიგვანიშნებს, რომ არსებულ საგადასახადო სისტემაში ბეგარისებური წნეხის მინიმიზაციის განწყობის დამტკიცება და გატარებაა საჭირო. ეს კი, თავის მხრივ, განაკვეთების შემცირების პარალელურად ბიუჯეტში ზომიერი გადასახადების საშუალებით მყარი შემოსავლების აკრების უზრუნველსაყოფად საგადასახადო დისციპლინის მკვეთრ განმტკიცებას მოითხოვს. ბეგარის გადახდა რომ აუცილებელი და გარდაუვალია, ამაში ეჭვი არ უნდა ეპარებოდეს ქვეყანაში ფუნქციონირებად არც ერთ სამეურნეო სუბიექტს, იურიდიულ თუ ფიზიკურ პირს. მეორე მხრივ, ასევე აუცილებელია, რომ ხელისუფლებამ ცალსახად აღიქვას და გაითავისოს დღეს არსებული შესაძლებლობების ფარგლებში ცხოვრების აუცილებლობა: სახელმწიფოს ხარჯები, როგორც წესი, იმაზე მეტი არ უნდა იყოს, რისი ატანაც შეუძლია მის ეკონომიკას, ისინი არ უნდა აღემატებოდეს ქვეყნის მეურნეობის საგადასახადო პოტენციალს.

იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ დროთა განმავლობაში მომაგრდება საქართველოს ეკონომიკა, გამდიდრდება საზოგადოების საშუალო შემოსავლის მქონე და მაღალშემოსავლიანი ფენები. ამას კი მოჰყვება უეჭველად საზოგადოების შეძლებული ნაწილის მენტალიტეტის გარკვეული ცვლილებები. სოციალური და სხვა ხარჯების დასაფარავად შემოსავლის მეტი მოცულობის გადასახადის სახით გადანაწილების სასარგებლოდ, შეიცვლება ხელისუფლების მენტალიტეტიც და ის გადასახადის საშუალებით ამოღებული სახსრების უფრო რაციონალურად და შედეგიანად გამოყენებას უზრუნველყოფს. დღეს კი, სანამ ასე არ არის, საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბებას განსაკუთრებული მეცნიერულ-პროფესიული წინდახედულება სჭირდება.

ბეგარის ფისკალური ფუნქციის შესრულებაში დიდი მნიშვნელობა აქვს გადასახადის სტრუქტურას, ვინაიდან კონკრეტული სამეურნეო სუბიექტები სამეურნეო საქმიანობის აქტივობაზე უშუალოდ სწორედ კონკრეტული ბეგარა (მისი განაკვეთი) მოქმედებს. კონკრეტული გადასახადების განაკვეთების მოცულობის (ან ცვლილებების) განსაზღვრისას მათი წარმოებაზე ზემოქმედების დადგენის მიზნით აუცილებელია გადასახადების წყაროებში დეტალურად გარკვევა, იმის გათვლა-პროგნოზირება, თუ რა სტრუქტურული ცვლილებების პროგნოზირება შეუძლია მიღებულ გადაწყვეტილებას. საქმე ისაა, რომ ზოგ შემთხვევაში და ზოგიერთი ბეგარა გარკვეულ ფარგლებში ნეიტრალურია წარმოების მიმართ, ზოგჯერ კი მყისვე მოქმედებს.

სამეურნეო სუბიექტების ეკონომიკური აქტივობის ზრდის უზრუნველყოფი საგადასახადო პოლიტიკის შექმნისათვის აუცილებელია აგრეთვე იმაში გარკვევა, თუ როგორ სტრუქტურასთან გვაქვს საქმე. გასაგები უნდა იყოს, რომ ქონებაზე მაღალი გადასახადის დაწესებას დესტიმულირებადი ხასიათი ექნება კაპიტალტევადი დარგებისთვის, ამავდროულად ეს ღონისძიება შედარებით ნეიტრალურია იმ საწარმოებისთვის, სადაც მაღალია შრომის დანახარჯები და ა.შ. საგადასახადო სისტემის როლი ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვაში განპირობებულია მათი საყოველთაო, დარგთაშორისი ხასიათით, იმით, რომ ბეგარა დაკავშირებულია არა მხოლოდ სახელმწიფოს, არამედ მისი თითოეული მოქალაქის, მოსახლეობის ცალკეული ჯგუფების, საწარმოებისა და ორგანიზაციების ინტერესებთან. ცხადია, რომ, რაც უფრო სწრაფია ეკონომიკური ზრდის ტემპები და რაც უფრო დიდია დაგროვილი ეკონომიკური პოტენციალი, მით უფრო ფართოა საგადასახადო ბაზა და შესაბამისად, ქვეყნის საგადასახადო პოტენციალი, ბეგარა, როგორც სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების დაფარვის ძირითადი წყარო, თავის მხრივ, ზემოქმედებს ეკონომიკის მდგომარეობაზე, წარმოადგენს მართვის ცენტრალურ და ტერიტორიულ სტრუქტურებს შორის ფინანსურ (არც თუ იშვიათად პოლიტიკურ) ურთიერთობათა დამაბალანსებელ ბერკეტს და, რაც ყველაზე მთავარია, მისი საშუალებით სახელმწიფო ახდენს თავისი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური ფუნქციების შესრულებას. გადასახადების როლი ეკონომიკური უსაფრთხოების სისტემაში განისაზღვრება საფინანსო-ეკონომიკური უსაფრთხოების ზოგადი კრიტერიუმებით, პრინციპებით და მაჩვენებლებით, ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების შინაარსიდან გამომდინარე, ბეგარის მთავარი

ფუნქციაა ბიუჯეტის საშუალებით შეიქმნას საჭირო პირობები პიროვნების, საზოგადოების ფიზიკური და სულიერი განვითარებისათვის, ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკური და სამხედრო პოლიტიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფისათვის, ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენისა, საშინაო და საგარეო ნეგატიური ფაქტორების განეიტრალებისთვის.

ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვის პოზიციებიდან, სხვა მაკროეკონომიკურ ბერკეტებთან შედარებით ბეგარა განსაკუთრებული თავისებურებებით ხასიათდება; ჯერ ერთი, გადასახადები არის სახელმწიფო ფინანსების რესურსული ფაქტორი, საგადასახადო სისტემის განსაზღვრა და რეალიზაცია კი სახელმწიფოს მონოპოლია; გადასახადები წარმოადგენს ასევე ეკონომიკურ და სოციალურ პროცესებზე ზემოქმედების შედარებით მობილურ ინსტრუმენტს; ყველაზე მთავარი ისაა, რომ გადასახადის მეშვეობით მყარდება პირდაპირი და უკუკავშირი სახელმწიფოსა და ბეგარის გადამხდელებს, ქვეყნის ცენტრალურ და ტერიტორიულ სტრუქტურებს შორის. ამრიგად, საგადასახადო სისტემაში აკუმულირდება, ერთის მხრივ, საფინანსო ეკონომიკურ ურთიერთობათა რესურსები და ინსტრუმენტები, ხოლო მეორეს მხრივ, რისკის ფაქტორი, გამომდინარე აქედან შეიძლება დავასკვნათ, რომ საგადასახადო სისტემას უსაფრთხოების პოზიციებიდან გააჩნია როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური ასპექტები. ბეგარა, როგორც სახელმწიფოს ფინანსური რესურსული ფაქტორი წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების გაძლიერების (საგადასახადო პოტენციალის ზრდის) საშუალებას, ხოლო გადასახადები, მათი არაოპტიმალური მოცულობის პირობებში, არის საშიშროების და რისკის შემცველი და უსაფრთხოების შესუსტების ფაქტორი. ეს უკანასკნელი გულისხმობს ისეთ სიტუაციას, როდესაც ქვეყანაში ადგილი აქვს ეკონომიკური ზრდის შეჩერება-შენელებას, საგადასახადო პოტენციალის შემცირებას ან კიდევ ცენტრსა და რეგიონებს შორის საგადასახადო ბაზის განაწილებაზე წარმოქმნილ დაპირისპირებას.

სამწუხაროდ, ეკონომიკის მეტისმეტი პოლიტიზაციის გამო დღემდე არაა დადგენილი კრიზისის გამომწვევი მიზეზები და ფაქტორები, თუმცა ამ ბოლო დროს გამოიკვეთა საგადასახადო სისტემის მოუწესრიგებლობის ის მთავარი ფაქტორები, რომლებსაც თითქმის ყველა ცალსახად აღიარებს. ერთ-ერთ ასეთ ფაქტორად მიჩნეულია საგადასახადო ტვირთის სიმძიმე, რაც ამუხრუჭებს ეკონომიკურ ზრდას და გაკოტრების საფრთხეს უქმნის რეალურ (სწარმო) სექტორს.

ჩვენს ქვეყანაში არსებულ სიტუაციას ამძიმებს ის ფაქტორი, რომ ბოლო წლებში მეწარმისთვის ძალზე რთული იყო «ჩრდილიდან გამოსვლა.» გადასახადებიდან თავის არიდების მასშტაბები იმდენად დიდ მასშტაბებს აღწევდა, რომ მაკროეკონომიკური წონასწორობა არასრულად ასახავდა გადასახადებს. ეს მიგვანიშნებს, რომ თუკი მეწარმე სრულად გადაიხდიდა გადასახადებს, არაკონკურენტული გახდებოდა იმ მეწარმეებთან შედარებით, რომლებიც არ იხდიდნენ. შედეგად ვიღებდით ნეგატიურ გადარჩევას – გადამხდელი მეწარმის ბაზრიდან განდევნის ფორმით. მაგ., საქართველოს სტატისტიკური დეპარტამენტის მონაცემებით სტატისტიკური დაკვირვების მიღმა 1998-2002 წლებში იმყოფებოდა სამეწარმეო სექტორის 28-34%, ხოლო მთლიან შიდა პროდუქტში (მშპ) საგადასახადო შემოსავლების ხვედრითი წილი ამავე პერიოდში მხოლოდ 12-15%-ით განისაზღვრა.²³

ქართველ მეცნიერთა ერთი ნაწილი ახასიათებდა რა ახლო წარსულის საგადასახადო პოლიტიკას ჩვენს ქვეყანაში, სავსებით სამართლიანად მიიჩნევდა, რომ არასწორი საგადასახადო პოლიტიკის შეუფასებლობას შეიძლება სერიოზული გართულებანი მოჰყვეს ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვის კუთხით გრძელვადიან პოლიტიკაში. ამგვარი პოლიტიკის დიდი ხნით შენარჩუნება მადესტაბილიზებელ გავლენას მოახდენს შემდგომში საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროზე.

ყოფილი საბჭოთა კავშირის პირობებში ბიუჯეტში საგადასახადო შემოსავლები მეორეხარისხოვან როლს ასრულებდა. ფაქტობრივად ერთადერთი გადასახადი, მისი თანამედროვე გეგმით იყო საშემოსავლო გადასახადი. სხვა დანარჩენი სავალდებულო შენატანები არ ფლობდნენ გადასახადებისთვის დამახასიათებელ თვისებებს. დაბეგვრა ძირითადად ხორციელდებოდა ორი ინსტრუმენტით: ბრუნვის გადასახადით და ბიუჯეტში ნაშთის მოგების თავისუფალი ჩარიცხვით. ბრუნვის გადასახადი ფასების რეგულირების მექანიზმს უფრო წარმოადგენდა, რომელიც განისაზღვრებოდა საქონლის სახეობის მიხედვით. რაც შეეხება მეორე ინსტრუმენტს, იგი შემდეგი სქემით მოქმედებდა: წლის შედეგების მიხედვით, საწარმოს მიერ ყველა ხარჯის გაწევის შემდეგ, სახელმწიფოს

---

²³ უფრო დაწვრილებით იხ. ჩიხლაძე ნ., ჩრდილოვანი ეკონომიკა – რეგიონული ასპექტები. აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ქუთაისი, 2005. გვ. 106-108.

მიჰქონდა დარჩენილი ფინანსური სახსრები. ასეთი იყო საბჭოთა პერიოდის ფსევდოსაგადასახადო სისტემა.

განვითარებული ქვეყნების საგადასახადო სისტემისათვის შეიძლება გამოვეყნოთ ისეთი კრიტერიუმები, როგორცაა ნეიტრალობა, სამართლიანობა და საბიუჯეტო ეფექტიანობა. ნეიტრალობა ნიშნავს რომ საგადასახადო სისტემამ შესაძლებლობის ფარგლებში არ უნდა შეზღუდოს ეკონომიკური სუბიექტების მიერ გადაწყვეტილებათა მიღება, თუმცა სრულიად ნეიტრალური გადასახადები პრაქტიკაში იშვიათად გამოიყენება. ამის ნათელი მაგალითია დიდი ბრიტანეთის ყოფილი პრემიერის მ. ტეტჩერის მიერ, ე. წ. სულადობრივი გადასახადის **(Poll Tax)** შემოღების მცდელობა, რაც თანაბარზომიერ დაბეგვრას ითვალისწინებდა. იგი ვერ შეზღუდავდა ეკონომიკურ გადაწყვეტილებებს, რამდენადაც გადამხდელს აღარ ეძლეოდა საშუალება მოეხდინა გადასახდელი თანხის კორექტირება მისი ქცევის ცვლილებებით.

განსხვავებული ბუნების მატარებელია მოგების გადასახადი. სულადობრივი გადასახადისაგან განსხვავებით, ეკონომიკური სუბიექტის ქცევის შეცვლით შესაძლებელია ამ გადასახადით გათვალისწინებული თანხის შეცვლა (მაგალითად, გამონაკლისის ან შეღავათების არსებობის პირობებში).

გადასახადთა ნეიტრალობის პრინციპის დაცვა მოითხოვს საგადასახადო შეღავათების მინიმუმამდე დაყვანას, სოციალური, სტრუქტურული და სხვა. ამოცანები, რომელთა გადაწყვეტასაც არცთუ იშვიათად ცდილობენ შეღავათების საშუალებით, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია გადაიჭრას სხვა ინსტრუმენტების (ტრანსფერები, სუბსიდიები, კრედიტები და სხვ.) მეშვეობით. სულადობრივი გადასახადის შემოღება იმის გამოც არის მიზანშეუწონელი, რომ ვერ აკმაყოფილებს მეორე უმთავრეს კრიტერიუმს _ სამართლიანობას. სამართლიანობის გაგება საგადასახადო სისტემის თვალსაზრისით სხვადასხვაგვარად შეიძლება და იგი ბევრადაა დამოკიდებული საზოგადოების განვითარების დონეზე. ამ მოთხოვნის თანახმად გადამხდელმა უნდა გადაიხადოს მისი შესაძლებლობის მიხედვით.²⁴

საბიუჯეტო ეფექტიანობა ნიშნავს საგადასახადო სისტემის მიერ სახელმწიფოს უზრუნველყოფას შესაბამისი ფინანსური რესურსებით, გადასახადთა მობილიზებისათვის

---

²⁴ ჩიხლაძე ნ., საზღვარგარეთის ქვეყნების საგადასახადო სისტემები. ქუთაისის სახელმწიფო ტექნიკური უნივერსიტეტი. ქუთაისი, 2004. გვ. 9-10.

შედარებით მცირე დანახარჯების გაწევით. აქ იგულისხმება როგორც პირდაპირი ანუ სახელმწიფოს მიერ სხვადასხვა ორგანოების ფუნქციონირებაზე გაწეული ხარჯები, ისე ირიბი, ანუ გადამხდელის ხარჯები, რაც საგადასახადო კანონმდებლობის დაცვას უკავშირდება. ასეთ დროს სხვადასხვა ქვეყანაში გამოიყენება ე.წ. შემოსავლის შეცვლადობის (გატოლების) პრინციპი.

საგადასახადო სისტემის ეფექტურობა შეიძლება ორი კუთხით განვიხილოთ ერთ შემთხვევაში ეფექტიანობის ამაღლება ითვალისწინებს საგადასახადო წნეხის დაკავშირებას მოთხოვნილებებთან საზოგადოებრივ კეთილდღეობაზე, მეორეს მხრივ კი შემოღებიდან მცირე ხნის შემდეგ ამა თუ იმ გადასახადმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს რესურსების ალოკაციაზე საზოგადოებრივი სექტორის გარეთ.

ბოლო პერიოდში საქართველოში საგადასახადო კანონმდებლობის სრულყოფით გათვალისწინებული ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია გადასახადის ახალი სახეობის – სიმდიდრის გარეგნული ნიშნების გადასახადის შემოღების მცდელობა. ეს იყო ძირითადად არალეგარული შემოსავლებით მიღებული ქონების რეაბილიტაცია-ლეგალიზაციის და საგადასახადო კოდექსით განსაზღვრული ფიზიკურ პირთა ქონების გადასახადის მოდიფიცირებული ვარიანტით ამოქმედების მცდელობა. ღრმა საბიუჯეტო დეფიციტის პირობებში, ამ გადასახადის გააზრებული და ცივილური წესით ამოქმედებით მნიშვნელოვანი საბიუჯეტო რეზერვების რეალიზება იქნება შესაძლებელი.

გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ეფექტური და სამართლიანი საგადასახადო სისტემის შეფასებისას, არსებობს ზოგიერთი საბაზო პრინციპი. მშპ-ს გადანაწილება გადასახადების მეშვეობით, რაც საერთო სახელმწიფოებრივი ამოცანების გადაწყვეტას უკავშირდება, სხვადასხვა ხერხებით ხორციელდება. ისინი ახასიათებენ საგადასახადო პოლიტიკის ორიენტაციას.

მსოფლიო ქვეყნების საგადასახადო სისტემების შესწავლამ აჩვენა, რომ შესაძლებელია პირობითად გამოვყოთ ოთხი ძირითადი მოდელი:

1. შვედური, რომლის საფუძველია გადასახადების მეშვეობით მშპ-ს გადანაწილება.

2. იაპონური – მიზნად ისახავს კერძო სექტორის სტიმულირებას, მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების დანერგვის წახალისებასა და პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებას მსოფლიო ბაზარზე წამყვანი პოზიციების დასაკავებლად.
3. ამერიკული – მიმართულია სამეწარმეო საქმიანობის სტიმულირებისაკენ და მოსახლეობის შედარებით აქტიური ნაწილის გამდიდრებისკენ, რაც საერთო პირობაა შრომის მწარმოებლურობის გასადიდებლად.
4. გერმანული – მიზნად ისახავს ყველა სახის საწარმოს სტაბილური განვითარებას იმ პირობებში, როცა სახელმწიფო აქტიურ გავლენას ახდენს ფასებზე, გადასახადებსა და ტარიფებზე.

როგორც მრავალგზის აღინიშნა, საქართველოს ეკონომიკა, განსაკუთრებით კი მისი საბიუჯეტო და საგადასახადო სისტემა, ღრმა კრიზისს განიცდის. შექმნილი მძიმე სიტუაციის დარეგულირების მიზნით ხელისუფლების მიერ გატარებული ღონისძიებები ჯერჯერობით დადებით შედეგებს არ იძლევა. ეკონომიკის მეტისმეტი პოლიტიზაციის გამო დღემდე არაა დადგენილი კრიზისის გამომწვევი მიზეზები და ფაქტორები, თუმცა ბოლო დროს გამოიკვეთა საგადასახადო სისტემის მოუწესრიგებლობის ის მთავარი ფაქტორები, რომლებსაც თითქმის ყველა ცალსახად აღიარებს. ერთ-ერთ ასეთ ფაქტორად მიჩნეულია საგადასახადო ტვირთის სიმძიმე, რაც ამუხრუჭებს ეკონომიკურ ზრდას და გაკოტრების საფრთხეს უქმნის რეალურ სექტორს. ხელისუფლება საგადასახადო და, შესაბამისად, საბიუჯეტო სისტემაში შექმნილი კრიზისული მდგომარეობის ძირითად ფაქტორად მიიჩნევს აგრეთვე გადასახადის ადმინისტრირების მექანიზმის მოუწესრიგებლობას. მეწარმეების (ბიზნესმენების) და საერთოდ, საზოგადოების დიდი ნაწილი თვლის, რომ ეკონომიკაში შექმნილი ნეგატიური პროცესები გამოწვეულია საგადასახადო კოდექსის არაადეკვატურობით, მისი გაუმართაობით და რიგი საკითხებისადმი არაპროფესიული მიდგომით. ზემოთ ჩამოთვლილი ფაქტორები უთუოდ ახდენს გავლენას ქვეყანაში ცივილიზებული საგადასახადო პოლიტიკის ფორმირებასა და გატარებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. (ოფიციალური ტექსტი), თბ. 2007
2. ბასარია ვ. ბასარია რ. «გადასახადი: სიკეთე თუ უკეთურება?» თბ., 2003.
3. ბახტაძე ლ., კაკულია რ., ჩიქვილაძე მ., «საგადასახადო საქმე», თბ., 2007.
4. კაკულია რ., «ფინანსური ეკონომიკა», თბ., 2007.

ELISO GVELESIANI

Some aspects of tax system improving

S u m m a r y

Economic development management includes appropriate definition of taxation principles. In society exist demands on state activity. Consequently state must satisfy these demands. Theoretically is proved, that all States, as a rule, intends the more, than it is necessary. It means, that sizes of taxes are rather big and it is available to definite taxes as a sum, that is compulsory and is forced by government. We mustn't understand it as irretrievable appropriation of national incomes. As a result State becomes as ordinary subject of economic processes.

Great importance have the following characters of taxation. In spite of that the society (population) permanently expresses his agreement to pay taxes. It does it by participating on elections. Despite of these, abovementioned facts don't serve as a reason for voluntarily payment of taxes.

In economic literature we often meet the idea, that taxes have two functions: Fiscal and to stimulate business. We have to note, that taxes for business have restricting character. So, we must speak about regulation functions of it. Taxes can stimulate business in only one way. This is to diminish the rates.

In the other hand State must confess, it is necessary to stand in real possibilities. State expenditures, as a rule shouldn't be bigger than payment possibilities of country.